

Homiletiek

Predikkunde

Deel 2

7 kenmerken van een goede preek

Door [Gerrit Veldman](#)

Ik heb het al eerder gezegd: ik ben kritisch. Dat ben ik ook zondags, als ik naar de preek luister. Op elke preek heb ik wel iets aan te merken. Ik weet het, ik moet uitkijken dat ik mezelf zo niet beroof van de zegen die de zondagse preken mij kunnen bieden. Ik probeer er dan ook altijd op te letten dat mijn kritiek de mooie dingen in een preek niet verdringt. Vaak probeer ik die dan ook voor mezelf even te benoemen.

Maar helaas moet ik toch constateren dat het tegenwoordig niet zo vaak meer voorkomt dat ik echt kan zeggen dat ik een goede preek gehoord heb, waar ik veel van geleerd heb, of waar ik veel troost of kracht uit heb kunnen putten voor de nieuwe week. Veel preken zijn te simpel, te slap, te leeg, te eenzijdig en/of gewoon te kort. Althans, in de kerk waar ik lid van ben. En omdat onze kerk jarenlang vacant geweest is, heb ik heel wat predikanten uit de GKV voorbij horen komen. Inmiddels hebben we weer een eigen predikant, die het lang niet slecht doet. Beter zelfs dan veel predikanten met ervaring. Maar hij preekt niet elke week twee keer. Er komen nog steeds allerlei andere predikanten langs en die preken lang niet allemaal even goed. Als ik elke week twee goede preken wil horen, moet ik dus gaan shoppen en dan toch vooral buiten de GKV. Dankzij het internet kan dat gelukkig heel gemakkelijk, de hele week door.

Nu geloof ik niet dat mijn kritiek puur subjectief is. Het is volgens mij niet zo dat ik nu eenmaal een bepaalde smaak heb die helaas afwijkt van wat tegenwoordig in de GKV gebruikelijk is. Ik heb goed nagedacht over de criteria waar een goede preek volgens mij aan zou moeten voldoen. En ik geloof dat die verder gaan dan enkel mijn persoonlijke voorkeuren. Ik zal ze kort langslopen.

1 Met gezag

Om te beginnen moet elke preek volgens mij gebracht worden met de pretentie: 'Zo spreek de Heer!' Te veel hoor ik tegenwoordig dat dominees hun woorden afzwakken tot het niveau van 'ik denk, ik vind, volgens mij,' enzovoort. Natuurlijk zijn er soms meerdere interpretaties mogelijk van een bepaald Bijbelgedeelte en dat mag je noemen in de preek. En de dominee is een feilbaar en zondig mens die niet boven de gemeente staat en het is goed als hij dat ook op de preekstoel laat zien. Maar de boodschap die hij brengt, moet uiteindelijk toch gebracht worden als Gods Woord: 'Dit is Gods bevel! Dit is wat God van ons vraagt! En wie hieraan ongehoorzaam is, is ongehoorzaam aan God! Wie dit niet gelooft, gaat verloren!' Dat is een enorme lading. Maar zonder die lading, is de preek niet meer dan een menselijk praatje waar je een positieve of een negatieve mening over kunt hebben, maar dat je gemakkelijk naast je neer kunt leggen.

2 Eigentijds

Verder moet een preek echt een preek van nu zijn. In de eerste plaats qua taalgebruik. Geen ouderwetse taal. De boodschap moet begrijpelijk zijn voor iedereen die modern Nederlands verstaat. Maar in de tweede plaats moet een preek ook ingaan op de vragen en problemen waar mensen nu mee zitten. Maar dat moet wel gebeuren zonder water bij de wijn te doen. En met gezag. Een predikant mag best begrip tonen voor het feit dat kerkmensen het tegenwoordig moeilijk vinden om zich in hun leer en leven te houden aan duidelijke Bijbelse normen. Maar hij moet die normen wel onverkort blijven verkondigen als Gods wil. Hij moet niet bang zijn om de confrontatie aan te gaan met het moderne levensgevoel en met populaire opvattingen.

En daarbij is het belangrijk dat een predikant duidelijk en concreet is. Geen vage termen, om vooral geen ergernis te wekken. Noem de dingen bij de naam! Ook als er in de kerk onenigheid over is. Dat dingen als het Schriftgezag, de vrouw in het ambt of homoseksualiteit ter discussie staan, mag geen reden zijn om daar op de preekstoel geen duidelijke uitspraken meer over te doen. Het zou eerder reden moeten zijn om de uitspraken juist wél te doen. Want anders laat je de gemeente in de kou staan.

3 Verstand en gevoel

Tegenwoordig willen mensen graag dat de preken hun iets doen. Dat is begrijpelijk en ik kan daar weinig verkeers van zeggen. Zelf houd ik ook van preken die me emotioneel raken. Tegelijk houd ik ook van preken die intellectueel uitdagend zijn. Ik wil graag iets nieuws leren, of geprikkeld worden om ergens verder over na te denken of er verder op te studeren.

Maar ook dit is meer dan een persoonlijke voorkeur. Het geloof is een zaak van het hart. En in de Bijbel is het hart de plek waar verstand en gevoel samenkomen. Kennis en inzicht zijn onmisbaar. Maar ze moeten samengaan met oprecht berouw, diep ontzag en grote blijdschap. Een preek moet daarom zowel het verstand als het gevoel aanspreken. Een dorre dogmatische verhandeling zonder beroep op het gevoel is geen preek. Een emotioneel beladen verhaal dat je tot tranen toe roert, brengt je uiteindelijk geen stap verder als het niet gebaseerd is op een betrouwbare uitleg van wat er in de Bijbel staat.

4 Schriftuitleg

Als een preek bedoeld is om Gods Woord te brengen, dan betekent dat dus dat in een preek in de eerste plaats de Bijbel uitgelegd moet worden. Tegenwoordig wordt die stap nogal eens overgeslagen. Het lijkt wel alsof de gekozen Bijbeltekst vaak alleen nog dient als een kapstok om de preek aan op te hangen. Het is niet meer de voedingsbodem waar de preek uit opkomt. Sommige predikanten zeggen ook ronduit dat de

exegese, de uitleg van de tekst, in de studeerkamer moet gebeuren en dat je daar de kerkganger niet mee moet lastig vallen.

Maar ik ben het daar echt niet mee eens. Hoe kun je de gemeente Bijbelkennis bijbrengen, als je ze niet voordoet hoe je de Bijbel moet lezen en interpreteren? Hoe kun je preken met gezag, als je niet duidelijk maakt hoe je argumentatie precies in de Bijbel geworteld is? Wil de luisteraar je woorden als gezaghebbend aanvaarden, dan moet je hem in de gelegenheid stellen je na te rekenen. Dat kan alleen als je de luisteraar de belangrijkste stappen van je exegese laat meeleven.

5 Verbanden leggen

Verder leer je volgens mij het meest van een preek als de predikant laat zien hoe het gekozen Schriftgedeelte past in het geheel van de Schrift en in het geheel van de geloofsleer. Leren doe je door wat je nog niet weet te verbinden met wat je al wel weet. Dat geldt ook voor de geloofsleer en Bijbelkennis. Helaas hoor ik nogal eens preken waarin de gekozen tekst sterk geïsoleerd wordt. Maar, om een voorbeeld te noemen, hoe kun je preken over de [menselijke verantwoordelijkheid](#) zonder expliciet het verband te leggen met de gereformeerde leer over uitverkiezing en voorzienigheid? Op die manier kweek je arminianen. Misschien dat veel predikanten ervan uitgaan dat doorgewinterde gereformeerden die verbanden zelf wel leggen. Maar ik vrees dat de meeste kerkgangers inmiddels zo weinig kennis hebben dat hun dat niet meer lukt.

Een goede preek moet volgens mij dus allerlei verbanden leggen. En het liefst zie ik die verbanden dan geïllustreerd worden met passages her en der uit de Schrift. Wat kan ik ervan genieten als een dominee me vanuit een specifieke tekst meeneemt de hele Bijbel door en zo laat zien dat het allemaal één en dezelfde boodschap is!

6 Ellende, verlossing, dankbaarheid

Dat brengt mij bij een volgend kenmerk dat vroeger onder gereformeerden vanzelfsprekend was, maar waar tegenwoordig nog wel eens neerbuigend over gedaan wordt: in elke preek moeten de drie delen van de Heidelbergse Catechismus aan de orde komen: [ellende, verlossing en dankbaarheid](#). Dat wil zeggen dat elke preek moet vertellen hoe zondig we zijn, hoe we gered worden en hoe we als bekeerde christenen moeten leven. Veel mensen willen alleen nog maar het laatste horen. De eerste twee delen vinden ze gepasseerde stations. We zijn immers al gered? Dus daar hoeven we het niet meer over te hebben. Dat is alleen maar deprimerend. Nú moeten we horen hoe we voortaan als christen moeten leven. En het liefst op een manier die ons helpt om enthousiaste christenen te worden die vol vreugde in het leven staan.

Het probleem is alleen dat het zo nu eenmaal niet werkt. Ook als bekeerde christenen hebben we elke dag weer vergeving nodig. Want we doen elke dag weer zonden. We zijn weliswaar nieuwe mensen. Maar we moeten ook elke dag weer strijden tegen onze oude mens: onze zondige aard, waarvan nog steeds een restant in ons is achtergebleven. Preken die ons alleen maar aansporen om als goede christenen te leven, ervaren we daarom zo maar als een zware last die ons wordt opgelegd en die we nauwelijks kunnen dragen. Er worden ons normen voorgehouden waar we niet aan kunnen voldoen. In plaats van te bemoedigen, ontmoedigen zulke preken juist.

Sommige predikanten kiezen er dan voor om de normen maar af te zwakken. Maar, zoals ik onder punt 2 al schreef, dat lijkt me niet de goede oplossing. De enige manier om te voorkomen dat een preek ontmoedigt in plaats van bemoedigt, is het evenwicht bewaren tussen de drie elementen ellende, verlossing en dankbaarheid. We moeten voldoen aan Gods normen. Maar we kunnen het niet. Dat wordt ons vergeven. En we worden vernieuwd, zodat we toch meer willen en ook gaan voldoen aan Gods normen dan we anders zouden doen. Dat complete verhaal moet in elke preek terugkomen. Alleen dan wordt je als gelovige echt bemoedigd en gesterkt om als christen te leven. Omdat alleen dit complete verhaal in een christelijk leven ontspanning brengt en het bewaart voor overspanning.

7 Onderscheid tussen gelovigen en ongelovigen

Maar er is nog een reden om in elke preek het hele verhaal van het evangelie te vertellen. Als predikant moet je er volgens mij altijd van uitgaan dat er ongelovigen in de kerk zitten. Dat kunnen buitenkerkelijken zijn, die om wat voor reden dan ook voor het eerst een kerkdienst meemaken. Het kunnen ook kerkleden zijn die hun leven lang al elke week twee preken horen, maar toch nog nooit echt tot geloof gekomen zijn. Ze hebben het evangelie wel gehoord. Maar het heeft ze nog nooit echt geraakt. Ze hebben het nog nooit echt begrepen. Of ze hebben het nog nooit van harte aangenomen.

Bovendien zijn we allemaal sterfelijke mensen. Je weet nooit wie van de aanwezige kerkgangers bij de volgende kerkdienst nog in leven is. En anders kan er iemand zijn die simpelweg afhaakt en de volgende keer niet meer komt. En dan heb ik het nog niets een gehad over de reële mogelijkheid dat Jezus vandaag of morgen terugkomt en de genadetijd voor iedereen voorbij is. Hoe dan ook, elke preek kan voor één of meer aanwezigen niet alleen de eerste, maar ook de laatste preek zijn die hij in zijn leven te horen krijgt. Alleen om die reden al mag je als predikant volgens mij geen kans voorbij laten gaan om de aanwezigen op te roepen, nee te bevelen, om zich te bekeren! Elke preek moet de luisteraar naar huis laten gaan met de wetenschap: ik moet me nú bekeren. Nu meteen. Want als ik nog heel even wacht, kan het te laat zijn.

Bovendien is dit in elke preek terugkerend bevel tot bekering ook heel belangrijk voor hen die wel tot de ware gelovigen behoren. Want ook als opnieuw geboren christen, moet je je elke dag opnieuw bekeren. Bovendien is het belangrijk dat je jezelf regelmatig onderzoekt of je wel echt een kind van God bent. Zeker, je mag erop vertrouwen dat je dat bent. Je mag onbekommerd Gods beloften geloven. Maar dat mag nooit iets vanzelfsprekends worden. Want juist dan is de kans groot dat je geloof verdort en uiteindelijk toch geen echt geloof blijkt de zijn. Het steeds opnieuw gehoor geven aan de oproep tot bekering is juist het middel dat Gods Geest wil gebruiken om de ware gelovigen tot het eind tot te laten volharden in hun geloof en voor afval te bewaren.

Ik besef dat dit soort preken in de GKV decennialang juist werden afgekeurd. Als predikant moest je er juist van uitgaan dat er alleen echte gelovigen in de kerk zaten. Maar ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat dit geleid heeft tot een klimaat waarin eenzijdig het verstand werd aangesproken, ten koste van het gevoel, en waarbij het geweten van de mensen onterecht werd gesust met het idee dat het allemaal wel goed zat. Kerkgangers werden niet of nauwelijks opgeroepen zichzelf te onderzoeken óf ze wel echt kinderen van God waren. Nee, hun werd simpelweg verteld dát ze dat waren. Zo'n klimaat biedt volgens mij een ideale voedingsbodem voor luie, oppervlakkige christenen met weinig besef van de ernst van de zonde en de diepte van Gods genade. Daar plukken we nu de wrange vruchten van. Velen zijn op zoek naar meer bezieling en meer beleving in het geloof. Maar in plaats van het te zoeken in de rijke traditie van het gezonde, Bijbels-gereformeerde evenwicht, zoeken ze het in een armoedig surrogaat.

Tenslotte

Ik besef dat dit lijstje heel wat eisen stelt aan een preek. Hoe kan één enkele preek aan al deze dingen voldoen? Wordt de preek dan niet veel te lang? Nu is het natuurlijk zo dat niet elk element in elke preek even sterk aanwezig is. Soms ligt de nadruk meer hier, een andere keer meer daar. Maar ik moet inderdaad ook zeggen dat de preken die ik goed vind, meestal ook langere preken zijn. Preken van 10 tot 20 minuten zijn aan mij meestal niet besteed. Zo'n preek kan best veel goeds bevatten. Maar op het moment dat ik denk: 'Nu komt het!' is het al weer afgelopen. Het is maar weinigen gegeven om in zo'n korte tijd echt een boodschap te brengen waar je mee verder kunt. Een preek van 40 minuten lijkt me een beter richtpunt.

Kan dat tegenwoordig niet meer? Kunnen mensen niet meer zo lang luisteren? Voor sommige mensen kan dat inderdaad zo zijn. Maar als algemene regel lijkt het me onzin. Een verhaal dat je boeit, duurt niet snel te lang. Dat is een oproep aan predikanten om hun best te doen boeiend te spreken. Natuurlijk kan de een dat beter dan de ander. Het is ook een oproep aan de luisteraar om jezelf af te vragen: interesseert het evangelie mij eigenlijk wel? Is het wel echt mijn lust en mijn leven, meer dan bijvoorbeeld mijn werk of mijn hobby's? En verder: ik erken dat luisteren voor ons tegenwoordig moeilijker is dan vroeger. Maar dat is dan een reden om

jezelf weer te trainen in luisteren. Want goed luisteren is nu eenmaal een vaardigheid waar je als gelovige eigenlijk niet buiten kunt. Maar dat is een onderwerp voor een andere keer.

Het verschil tussen een goede en een geweldige preek

Ds. Hanneke Ouwerkerk (Schoonhoven, lid Visiegroep Areopagus) over Tim Kellers boek over preken.

Het verschil tussen een goede en een geweldige preek

Wat is het verschil tussen een goede en geweldige preek? Met deze vraag zet Tim Keller zijn boek over preken in. Het verschil tussen een slechte en een goede preek is voornamelijk de verantwoordelijkheid van de predikant, aldus Keller. Maar het verschil tussen een goede en een geweldige preek is het werk van de heilige Geest. (p. 16) Met de inzet wordt direct al duidelijk dat er voor Keller nauwelijks vragen open blijven. Op alles is een antwoord te geven. Zonder aarzelen. Dat maakt het tot een uiterst helder en overzichtelijk boek. Tegelijk een boek dat mij als predikant na lezen achterlaat met een onthutst gemoed, weinig handvatten en veel vragen. Ontkomt Keller in zijn boek aan de suggestie van maakbaarheid van de preek, aan de idee dat de boodschap van het evangelie gelijke tred houdt met groei en voorspoed en dat het, mits goed uitgelegd, logisch en rationeel begrijpelijk is?

Achterhaald?

Het boek heb ik gelezen vanuit mijn eigen praktijk als predikant, ik schrijf gemiddeld elke week één preek, en vanuit mijn ervaringen als hoorder, ik beluister gemiddeld drie preken per maand van een collega-predikant. Een aantal thema's die mij in het bijzonder opvielen, licht ik er uit. Maar eerst nog dit: aardig is het pleidooi dat Keller voert voor de preek zoals we die in Nederland ook kennen. De kritiek dat die vorm van de preek achterhaald is, weerlegt hij stellig. Monologen zijn heden ten dage juist behoorlijk populair. Veel mensen luisteren naar preken via podcast of op een andere manier. Ik denk ook aan de toespraken van Obama, die veelvuldig worden bekeken en beluisterd.

Schijnwerper

Een van de fragmenten uit het boek die mij positief troffen is de passage over Christus verkondigen in de Proloog (p. 21-23). Opvallend genoeg steekt Keller hier anders in dan in de daaropvolgende hoofdstukken in Deel I, waar hij specifiek ingaat op de verkondiging, onder de titel 'Dienstbaar aan het Woord'. Daarin zet hij sterk rationeel en bijna mathematisch in; in zekere zin ligt alles in het evangelie voor de hand, alleen moet je er oog voor krijgen. Maar in de Proloog is de insteek anders. Christus verkondigen is Christus demonstreren (p. 23). Op zichzelf geen vernieuwende uitspraak, maar wel één die er in dit boek voor mij nadrukkelijk uitsprong. Keller vergelijkt de heilige Geest met een schijnwerper, die op Christus wijst. Zo is ook de prediker als een schijnwerper die niet op zichzelf wijst, maar Christus in al zijn schoonheid en grootheid toont. Een prachtig beeld voor een prediker dat voor mij iets zichtbaar maakt van het eigene en krachtige van de preek als verkondiging.

Cultuur

Voor alles is een oplossing; regelmatig beginnen zinnen met 'als', waarbij een oplossing wordt voorgesteld voor een bepaald 'probleem'. Keller spreekt dan over de opbouw van de preek, over retorische middelen en besteedt ook veel aandacht aan het ingaan op de fundamentele verhalen van onze cultuur. Alles met het oogmerk om de hoorder te overtuigen van de waarheid en de werkelijkheid van het evangelie. Op mij komt het over als een heel doelgericht kennis nemen van de cultuur en de verhalen die er zijn. Ik mis daarin echter de worsteling die je er

persoonlijk mee kunt hebben. Hoe vatbaar je voor die verhalen en overtuigingen kunt zijn, als prediker, als gemeente. En ik vrees dat we er vaak veel vatbaarder voor zijn dan we zelf denken. Zo gemakkelijk is het niet om de cultuur met haar onderliggende verhalen te verstaan tot op de bodem, om werkelijk te peilen wat er gaande is. Juist omdat je zelf deel uitmaakt van die cultuur. Is het niet wat al te simplistisch gesteld dat je de verhalen moet kennen, de pijnpunten benoemen en daar het evangelie als antwoord tegenover plaatst? Ik mis daarin de werkelijkheid als een speelveld waar we ons op bewegen en waar zoveel naar ons toe komt, dat je ook ingeklemd kunt zitten. Alleen een goed opgebouwd verhaal over de gebrekkigheid van hedendaagse verhalen en de waarheid van het evangelie, zal niet zomaar tot bekering leiden. Je zult toch tot in je hart geraakt moet worden om zicht op Christus te krijgen?

Geheim

Tegelijk met het lezen van Keller lees ik de 'Predigtlehre' van Rudolf Bohren. Het viel mij op hoe een boek dat zoveel decennia ouder is, mij zoveel meer aansprak dan een hedendaags boek als dit. Bohren begint zijn boek met de verlegenheid en de sprakeloosheid. Waar hij volstrekt niet bij blijft steken, maar naar mijn ervaring peilt hij de hoorders en de cultuur grondiger dan Keller dat doet. Woorden als verlegenheid en sprakeloosheid ontbreken hoe dan ook in Kellers boek. Is dat niet aan de orde in zijn context, weet men altijd wat en hoe te spreken? Een enkele keer wordt gesproken over een geheim, maar in de werkelijkheid lijkt alles openbaar en voor ons verstand aannemelijk. En waar voor Keller God degene lijkt te zijn die onze preekarbeid completeert, de preek maakt tot een 'geweldige preek', daar proef ik bij Bohren een andere verhouding tussen Gods werk en het werk van de prediker. De noodzaak van een goede preekvoorbereiding is onontbeerlijk, maar hoe God door zijn Geest daarin werkt, heeft iets van een geheim, een geschenk van God.

Vanzelfsprekendheid

Ik merk dat door de stelligheid en vanzelfsprekendheid waarmee Keller zaken poneert, veel van zijn adviezen en richtingwijzers langs mij heen gaan. Ik kan mij voorstellen dat dit kan komen door het verschil in cultuur en context, een Amerikaanse predikant wordt niet zomaar verstaan door een Europese collega. Ook de manier van redeneren, een vorm van apologetiek waarbij het geloof wordt voorgesteld als het meest redelijke alternatief met een antwoord op alle vragen die er zijn, maakt het toe-eigenen van zijn boek niet makkelijker. Ik mis in alles de voortdurende zoektocht naar de vertolking van het evangelie als een Woord van de levende God, midden in een cultuur waar men zich lang niet altijd laat leiden door redelijke argumenten en overtuigende, rationele preken.

Groei

Fascinerend vind ik de focus op karakter, die je overigens ook sterk vindt bij iemand als Samuel Wells, en bij andere theologen. Ethiek speelt daarbij ook een belangrijke rol, de persoon van de prediker. Mijns inziens ontkomt Keller er niet aan dat hiermee een flink gewicht op de prediker komt te liggen. Zo is de Geest ook degene die het karakter van de prediker vormt. 'Groei' is een woord dat hierbij ook ter sprake komt. Keller aarzelt niet om verschillende eigenschappen te noemen die een goede prediker zou moeten bezitten en tentoonspreiden. Om ter vergelijking nogmaals Bohren in te brengen, in zijn homiletiek is de Geest veel meer de gever én de gawe van het Woord. Ik vroeg mij af of het in zekere zin niet nauw aansluit bij onze cultuur, de focus op karakter zoals Keller dat doet. Van mensen met een zekere positie wordt veel gevraagd qua levensstijl, doen en laten, zeker in de politiek, maar ook op andere vlakken. Het legt enerzijds de lat voor mensen enorm hoog, maar heeft tegelijkertijd de gedachte in zich dat mensen maakbaar zijn en geacht worden hun karakter te scherpen en te vormen. Zou het zo zijn dat mede daarom de preken van en conferenties rondom Keller zo aanspreken? Vanwege noties als groei, resultaat en haalbare doelen, al dan niet door de werking van de Geest?

EENVOUDIGE OPZET VOOR EEN PREEK

Door [Wouter van der Toorn](#)

Hoe ziet de perfecte preek eruit? Ik denk dat je die niet kunt plannen. Mijn ervaring is dat God nogal eens op de voor mij onverwachte (lees ongeplande) momenten aan het werk is. Een preek heeft wel een opbouw nodig. Hier een eenvoudige opzet voor een preek:

1. OPENING

De start van je preek zou een goede opstap moeten zijn voor de preek. Het maakt je thema of de vraagstelling duidelijk. Het zou prima de context van je tekst kunnen zijn, maar dat hoeft niet zo te zijn. Deze opstarter zou de rode draad door je preek kunnen zijn.

2. HOOFD

Dit is wat mensen nu denken. Het denken dat 'hervormd' mag worden door het Woord. Als het in je hoofd al verkeerd gaat, dan vliegt het geloof er net zo hard mee uit de bocht.

3. HART

Hier gaat het over dat wat God zegt, wat Hij in ons hart wilt planten, hoe Zijn denken is. Gods waarheid is wat echte bevrijding geeft en wat ons zal veranderen.

4. HANDEN

- Vertaal de boodschap naar het alledaagse leven
- Praktische vertaling voor mensen die God al kennen
- Praktische vertaling voor mensen die God nog niet kennen

5. AFSLUITING

Het mooiste is als je nu de cirkel rond kunt maken en weer terug komt bij je opening. Bij het afsluiten van je preek mag de urgentie van de boodschap ook duidelijk worden gemaakt.

Bron: [A Powerful-Simple Sermon Outline](#) »